

Het raadsel van het denkende konijn

Over het boek

Auteur: Clarice Lispector

Illustrator: Gerda Dendooven

Uitgeverij: Querido

Jaar van uitgave: 2020

Over de makers

Clarice Lispector (1920-1977), de grande dame van de Braziliaanse letteren, was een literair fenomeen met een volstrekt unieke stem. Ze werd geboren in Oekranië en verhuisde als tiener naar Brazilië. Daar werd ze zo beroemd dat iedereen over haar spreekt als Clarice, en dat haar portret op postzegels prijkt. Ze schreef wervelende romans en korte verhalen, en ook enkele kinderboeken. Daarin dringt ze door tot de diepste gedachten van haar huisdieren, waarvan ze sommige de liefste personen vond die ze ooit heeft gekend.

Bron: 'Het raadsel van het denkende konijn en andere verhalen', p. 110

Meer info over Clarice Lispector vind je hier:

<https://karakters.nu/portret-clarice-lispector/>

Gerda Dendooven begon meer dan 30 jaar geleden met illustreren. Ze maakte tekeningen bij teksten van Daniil Charms, Toon Tellegen en Bart Moeyaert. Geleidelijk aan ging ze ook zelf verhalen schrijven, sprookjes met een knipoog naar de wereld rondom ons. Of omgekeerd. Humor en donkerte gaan hand in hand in haar prentenboeken over kinderen die alleen zijn en een gezin zoeken. Die zoektocht is vaak hachelijk, maar als haar personages eenmaal thuishomen is het altijd warm. Ze ontving voor prentenboeken als Stella, Het verhaal van Slimme Krol en Takkenkind een regen aan prijzen.

Bron: 'Het raadsel van het denkende konijn en andere verhalen', p. 111

Meer info over Gerda Dendooven vind je hier:

<https://iedereenleest.be/over-lezen/reeks/het-atelier-van-gerda-dendooven>

1. VOOR HET LEZEN

1.1 Huisdieren gezocht

In 'Het raadsel van het denkende konijn en andere verhalen' ontmoet je een heleboel slimme huisdieren.

Nodig de juryleden bij wijze van inleiding uit voor de volgende doe-opdracht:

- Vraag de juryleden om recht te staan.
- Noem zoveel verschillende dieren op als er juryleden zijn. Ga bijvoorbeeld aan de slag met de volgende dieren uit het boek: konijn, aap, vis, vlinder, hond, kip, zeepaardje, slang, mug, tapir, hagedis.
- Vertel de juryleden dat ze ieder dier tien tellen lang mogen uitbeelden. Dat kunnen ze met of zonder geluid doen.

- Bij ieder dier stel je één van de juryleden de volgende vraag: ‘kan ik jou als huisdier houden?’
Mogelijke antwoorden: ja, ik ben klein en aaibaar en ik zit graag op je schoot. Nee, ik ben gigantisch / ik vlieg weg / ik hou van open vlaktes.

Ben je klaar met uitbeelden? Neem nog even de tijd om te filosoferen:

- Hoe kies je de perfecte naam voor je huisdier? Mogelijk antwoord: je geeft het de naam van je favoriete (boek)personage.
- Wanneer ben je een goed baasje voor je huisdier? Mogelijk antwoord: als je het veel aandacht en de juiste verzorging geeft.
- Hoe sluit je vriendschap met een wild dier? Mogelijk antwoord: je let goed op waar het dier woont, met wie het samenleeft en wat het eet. Dan ga je stukje bij beetje dezelfde dingen doen. Wie weet word je deel van de dierenfamilie.

2. TIJDENS HET LEZEN

2.1 Hoofdpersonages in de kijker

Dit boek omvat vier kortverhalen waarin evenveel dieren de hoofdrollen spelen. Wil je graag benadrukken welke dieren dat zijn? Toon tijdens het lezen dan de volgende portretten of hang ze op. In bijlage 1 vind je scans van de illustraties.

1. ‘Het raadsel van het denkende konijn’: het konijn Joãozinho geportretteerd op pagina 10
2. ‘De vrouw die de vissen doodde’: de vissen of ‘kleine rooie jongens’ geportretteerd op pagina 63
3. ‘Zo goed als waar’: de hond Ulysses geportretteerd op pagina 66
4. ‘Laura’s intieme leven’: de kip Laura geportretteerd op pagina 106

2.2 Aanknopingspunten voor een gesprek

Durf tijdens het lezen met elkaar in gesprek te gaan. De schrijfster nodigt je ertoe uit en het boek leent zich ervoor, want het staat vol bijzondere woorden en vragen, zoals:

- “Ik kan uit eigen ervaring garanderen dat het mondelinge deel van dit verhaal het beste is. Het is heel leuk om over konijnen te praten. In elk geval is dit ‘raadsel’ meer een intiem gesprek dan een verhaal. Daarom is het veel langer dan je gezien het aantal pagina’s zou denken. Het eindigt pas echt als het kind volgende raadsels ontdekt.” (inleiding)
- “Ik weet niet zeker of je precies weet wat ‘konijnaard’ betekent.” (pp. 9-12)
- “Jullie weten allemaal wat een eiland is? Het is een stuk land aan alle kanten omgeven door water.” (p. 57)
- “De betovering zit hem in de dingen die je ’s nachts in zee kunt doen: van vissen met een lantaarn tot zwemmen, helemaal verlicht door fosforescerende zeeplanten. Vraag een volwassene maar eens om je uit te leggen wat fosforescerend betekent.” (p. 60)
- “Ben jij mooi vanbinnen?” (p. 91)
- “Misschien zou zij kunnen uitleggen hoe een worm smaakt. Hoewel het niet makkelijk is de smaak te beschrijven van iets in je mond. Bijvoorbeeld: probeer eens uit te leggen hoe chocola smaakt. Zie je hoe moeilijk dat is? Het smaakt gewoon naar chocola.” (p. 102)

3. NA HET LEZEN

3.1 Op de cover

Bespreek samen met de juryleden de titel, de cover en de schutbladen van het boek. De volgende vragen helpen je op weg:

- Hoeveel konijnen zie je op de voorkant van het boek? Mogelijk antwoord: er is een viertal konijnen afgebeeld: één in het gras en een drietal in de wolken. In het eerste verhaal kom je te weten dat de konijnen in de wolken verzonnen zijn door het konijn in het gras: "iets anders dat zijn neus had ontdekt, is dat de wolken langzaam bewegen en soms grote konijnen vormen in de lucht". (p.21)
- Wie of wat is het denkende konijn? Mogelijk antwoord: het konijn luistert naar de naam Joãozinho en is het belangrijkste personage in het eerste verhaal in dit boek. Joãozinho is een konijn met vele talenten. Hij kan denken (door zijn neus te rimpelen) en door de tralies ontsnappen.
- Hoe ziet het denkende konijn eruit? Mogelijk antwoord: het konijn is uitgerust met een vacht, lange oren, poten, klauwtjes en een staart, maar het heeft ook een menselijk kenmerk: het loopt rechtop. Waarom denk je dat de illustratrice het konijn wandelend op twee poten getekend heeft?
- Wat is het raadsel van het denkende konijn? Mogelijk antwoord: in het eerste verhaal probeer je te achterhalen hoe Joãozinho door de tralies ontsnapt.
- Bekijk samen met de juryleden de allereerste pagina's of schutbladen van het boek. Waar lopen de gekleurde schaduwen naartoe? Mogelijk antwoord: als je de schutbladen achterin bekijkt, dan zie je dat de schaduwen hun beste beentje voorzetten om het denkende konijn te vangen.

3.2 Denken over dieren en mensen

In dit boek krijgen dieren een stem. De schrijfster is hun hoofden gekropen. Hoe kan je weten wat dieren voelen en denken? Waarin lijken ze op of verschillen ze van mensen? Nodig de juryleden uit voor een kringgesprek. De volgende vragen en tekstfragmenten helpen je op weg:

- Waarvoor gebruik jij je neus? - "Nu we het daarover hebben, vergeet niet dat de wereld voor konijnen veel meer geuren heeft dan voor ons. Een konijnenneus is voor een konijn veel nuttiger dan onze neus voor ons." (p.14)
- Hoe denken dieren? - "Soms ontsnapte Joãozinho alleen om wat dingen te bekijken, aangezien niemand hem ooit mee uit wandelen nam. Op zulke momenten werd hij pas echt een denkend konijn. Dan liep hij rond en bekeek de dingen die zijn neus had bedacht, bijvoorbeeld dat de aarde rond was. Er zijn maar twee manieren om te ontdekken dat de aarde rond is: door het te bestuderen in boeken of door gelukkig te zijn. Een gelukkig konijn weet een hoop dingen." (p.19)
- Kunnen dieren elkaar missen? - "Op een middag wandelde hij helemaal in zijn eentje en hij vond het zo verschrikkelijk dat Max dood was. Het was zijn enige vriend geweest en hij miste hem echt. Je vindt tenslotte zelden een echte vriend. Honden hebben een grote ziel, zij kunnen zelfs ons begrijpen." (p.53)
- Welke taal spreken dieren? - "Wat ik je ga vertellen lijken mensenzaken, ook al speelt het zich af in het rijk waar de dieren praten. Zij praten op hun eigen manier, uiteraard." (hond Ulysses, p.68)
- Waarom eten mensen dierenvlees? - "Het is gek om van levende kippen te houden en toch kip in zwarte saus te eten. Dat kan alleen omdat de mens een behoorlijk gestoord wezen is." (p.103)
- Wat denken dieren over mensen? - "Xext vroeg Laura hoe mensen vanbinnen waren. 'Ach,' kakelde Laura, 'mensen zijn vanbinnen echt moeilijk. Zij hebben zelfs het idee dat zij moeten liegen, stel je voor.'" (p.107)

3.3 Een waarheid als een koe

De verhalen in dit boek gaan over echte dieren. Maar zijn ze ook waargebeurd? Hoe weet je of iemand de waarheid heeft opgeschreven? Ga met de juryleden op zoek naar (on)ware verhaaldebeurtenissen, zoals:

"Het is waar dat zelfs ik, degene die dit verhaal aan het vertellen is, het antwoord niet weet. Wat ik je kan beloven is dat ik niet lieg: Joãozinho is echt weggelopen." (Het raadsel van het denkende konijn, p.21)

- Zijn de juryleden er zeker van dat Joãozinho ontsnapt is? Waarom (niet)? Mogelijke antwoorden:
- Ja, want zo staat het in de tekst. Ik let op de woorden 'waar', 'beloven' en 'echt'.
 - Ja, want waarom zou je daarover liegen?
 - Nee, je maakt mij niet wijs dat Joãozinho ontsnapt is. Ik geloof ook niet dat hij kan denken. Volgens mij heeft dit konijn nooit bestaan, tenzij in dit boek.

“Oké, nu is de tijd gekomen om te vertellen over mijn misdaad: ik heb twee kleine vissen gedood. Ik zweer dat het niet met opzet was. Ik zweer dat het niet heel erg mijn schuld was. Als dat wel zo was, zou ik het opbiechten.” (De vrouw die de vissen doodde, p.62)

- Heeft Clarice volgens de juryleden werkelijk een misdaad begaan? Waarom (niet)? Mogelijke antwoorden:
- Ja, want ze vergeet de vissen vers water en eten te geven omdat ze een verhaal aan het schrijven is.
 - Ja, want ze verzint excuses waardoor het minder erg lijkt dat ze de vissen heeft laten verhongeren. Eerst vertelt ze uitgebreid over alle dieren die ze goed behandeld heeft. Dan vergelijkt ze de dood van de vissen met het laten aanbranden van eten. Tot slot verwijt ze de vissen dat ze geen lawaai maken wanneer ze iets nodig hebben: “een vis is zo stil als een boom en zij hadden geen stem om mee te klagen en mij te roepen”. (p.64)
 - Nee, ze doet alsof ze een ernstige misdaad heeft begaan. Zo kan ze een grappig en spannend verhaal vertellen.

“Dus mag ik een verhaal blaffen dat bijna een sprookje lijkt te zijn en zo goed als waar? Het is alleen waar in de wereld van iemand die graag dingen verzint, zoals jij en ik.” (Zo goed als waar, p. 68)

- Wie is er aan het woord? Mogelijk antwoord: een magische hond die luistert naar de naam Ulysses.
 → Wat betekent “in de wereld van iemand die graag dingen verzint” volgens de juryleden?
 → Lezen de juryleden graag verhalen die sprookjesachtig en/of “zo goed als waar” zijn? Waarom (niet)?

“Allereerst moet ik je nog zeggen dat Laura een erg vooruitstrevende kip was. Zo zelfs dat een inwoner van Jupiter – een vent die maar één oog had, in zijn voorhoofd, en die net zo groot was als de kip – deze inwoner van Jupiter kwam op een nacht naar beneden op juffrouw Luísa's erf terwijl alle kippen sliepen.” (Laura's intieme leven, p. 107)

- Geloven de juryleden dat Laura bezoek krijgt van een inwoner uit Jupiter? Waarom (niet)?
- Ja, in een boek is dat allemaal mogelijk.
 - Nee, maar ik vind het wel grappig dat de schrijfster dit verzonnen heeft.
 - Nee, ik denk dat Laura net als de andere kippen aan het slapen is en het bezoek gedroomd heeft.

3.4 Nu ga ik je iets vertellen

De schrijfster heeft een vertellend ik-personage bedacht dat de lezer voortdurend aanspreekt.

- Wie is dit personage volgens de juryleden?
 → Wat vinden ze van de vertelstijl in dit boek?

Het volgende fragment helpt je op weg:

“Voordat ik begin, wil ik dat jullie weten dat ik Clarice heet. En jullie, hoe heten jullie? Fluister jullie namen en mijn hart zal jullie horen.” (p.29)

- Wie is Clarice? Mogelijk antwoord: het menselijke hoofdpersonage dat graag over dieren praat. Het zou kunnen dat ze lijkt op de schrijfster van het boek; ze hebben in elk geval dezelfde voornaam en ze schrijven allebei verhalen. Op pagina 27 zie je Clarice aan het werk.
 → Waarom doet Clarice alsof ze tegen ons kan praten? Wat vinden de juryleden van deze vertelstijl? Mogelijk antwoord: dat doet ze om ons zoveel mogelijk bij het verhaal te betrekken. Het is net alsof ze de verhalen speciaal voor ons bedacht heeft.

- Zou jij je eigen naam gebruiken als je een verhaal over jezelf schrijft en/of tekent? Waarom (niet)?
Mogelijk antwoord: ja, dat vind ik geloofwaardiger / nee, ik zou een andere naam of pseudoniem gebruiken.

In dit boek staan zowel leuke als verdrietige verhalen.

- Zijn de juryleden het hierover eens?

Vraag de juryleden om een verhaal(gebeurtenis) in hun eigen woorden te vertellen. Reik hen bijvoorbeeld de volgende beginzinnen aan:

- “Nu ga ik je iets vertellen dat een beetje goor is.” (p.101)
- “Nu ga ik je iets vertellen dat een beetje zielig is.” (p.105)
- “Nu ga ik je echt iets heel leuks vertellen.” (p.107)

3.5 Alle gekheid op een stokje

De verhalen in dit boek gaan over dieren die we allemaal kennen, maar toch zijn ze bijzonder. De schrijfster verwoordt iets gewoons op een ongewone en grappige manier.

- Zijn de juryleden het hierover eens? Waarom (niet)? Vraag de juryleden naar hun meningen over de volgende verhaalfragmenten:
- “Ik ga jullie een paar dingen vertellen: mijn huis heeft natuurlijke dieren. Natuurlijke dieren zijn degene die wij niet binnen hebben gevraagd en niet hebben gekocht. Bijvoorbeeld: ik heb nooit een kakkerlak uitgenodigd om eens een hapje bij mij te komen eten.” (p. 29)
 - “Om je te helpen bij het bedenken van zijn melodietje, vertel ik je hoe hij zingt. Hij zingt zo: pirilim-pim-pim, pirilim-pim-pim, pirilim-pim-pim. Het is een vrolijke vogel. Wanneer ik je mijn verhaal vertel, zal ik soms even onderbreken als ik het vogeltje hoor.” (hond Ulysses, p. 68)
 - “De mannen manden, de vrouwen vrouwden, de jongens en meisjes jongensenmeisjesden, de wind wond, de regen regende, de hennen henden, de hanen haanden, de vijgenboom vijgenboomde, de eieren eierden. En zo verder. Onderhand zul je wel klagen en vragen: waar blijft het verhaal?” (p. 72)
 - “Er is ook een manier om kippen te eten die heet ‘kip suprême’. Ik begin honger te krijgen. Ik weet waar je kippen op die manier kunt eten. Maar ik vertel het je niet, want dat klinkt als reclame. Om dezelfde reden kan ik je niet zeggen welke frisdrank lekker is bij dit soort kip. Raad maar! Het begint met een C.” (p. 103)

3.6 Dieren in beeld

De illustratrice heeft van de dieren en mensen in dit boek opvallende personages gemaakt.

- Kunnen de juryleden zich hierin vinden?

Blader samen door het boek en maak een lijst van alle dingen (kleuren, technieken, vormen, lijnen) die de aandacht trekken. De volgende bevindingen helpen je op weg:

Groot

De illustratrice kijkt graag af van traditionele proporties. Haar personages hebben vaak grote handen.

- Tekenen de juryleden zelf ook weleens figuren met reusachtige handen of lange benen? Waarom (niet)?

Bekijk bijvoorbeeld de volgende illustraties:

- Clarice eet een wortel, p.23
- Clarice wast hond Dilermando, p.39
- De dierenarts staat in hand in hand met aapjes, p.45
- De kokkin hakt een kip in de pan, p.104

Ruitjes

- Is het de juryleden opgevallen dat de illustratrice vaak voor ruitjes of hokjes kiest?

- Hoe denk je dat de illustratrice ze getekend heeft? Mogelijk antwoord: met een lat en een dik kleurpotlood.

In de volgende illustraties vind je ruitjes:

- Konijn Joãozinho in een hok met hokjes (inleiding)
- Konijn Joãozinho in een hok met hokjes en daartegenover jongetje Paulo in een geruit pak, pp.10-11

- Clarice op het konijnenhok, p.23
- Een vriend in een geruit hem met bijpassende broek, p.30
- Clarice in een geruite schort, p.39
- De kokkin met een geruite jas, p.104

Streepjes

Laat de juryleden een bewegend konijn tekenen.

→ Hoe pakken ze dit aan?

→ Hoe maakt Gerda Dendooven haar illustraties levendig? Mogelijk antwoord: ze tekent vaak streepjes kort bij elkaar, en soms in meerdere kleuren, waardoor de figuren lichtjes lijken te bewegen.

Neem samen de volgende illustraties onder de loep:

- Clarice en haar zoontjes lopen langs huizen die uit weinig meer dan gekleurde strepen bestaan, pp.16-17
- De honden zien er beweeglijker uit dankzij de dubbel gekleurde streepjes, p.54
- Kakelende kippen met streperige en in het rond vliegende pluimen, p.92

Kleuren

→ Welke kleuren gebruikt de illustratrice het vaakst?

→ Zouden de juryleden een ander kleurenpalet kiezen? Waarom (niet)? Mogelijk antwoord: de illustratrice werkt vooral met wit en de drie primaire kleuren (rood, geel en blauw). Ze schildert eerst grotere vlakken op een beige achtergrond en voegt nadien gekleurde potloodstrepen toe. Bekijk samen onderstaande illustraties:

- Omslagillustratie: daar waar de gele en blauwe sprieten elkaar overlappen is het gras groen.
- Soms is de achtergrond donkerblauw in plaats van beige.
 - Waarom denk je dat de illustratrice die keuze gemaakt heeft? Mogelijk antwoord: om het verschil tussen dag en nacht aan te geven. Op de pagina's 80 en 98-99 zie je de kippen én een kippendief in het holst van de nacht.

3.7 Ken je kip: een luisterprentenboek

MATERIAAL

-
- Een smartphone of tablet met dictafoon
-
- Gerecycleerd ruitjespapier of gekleurd papier
-
- Een perforator
-
- Een ringmap
-

Nodig de juryleden uit om een eigen dierenverhaal te bedenken. Je kan hiervoor het einde van het laatste dierenverhaal als vertrekpunt kiezen:

“Hier eindigt het verhaal van Laura en haar avonturen. Al met al heeft Laura een heel aardig leventje. Als jij andere verhalen over kippen kent dan wil ik ze graag horen. Of verzin een heel goed verhaal en vertel het me.” (p.109)

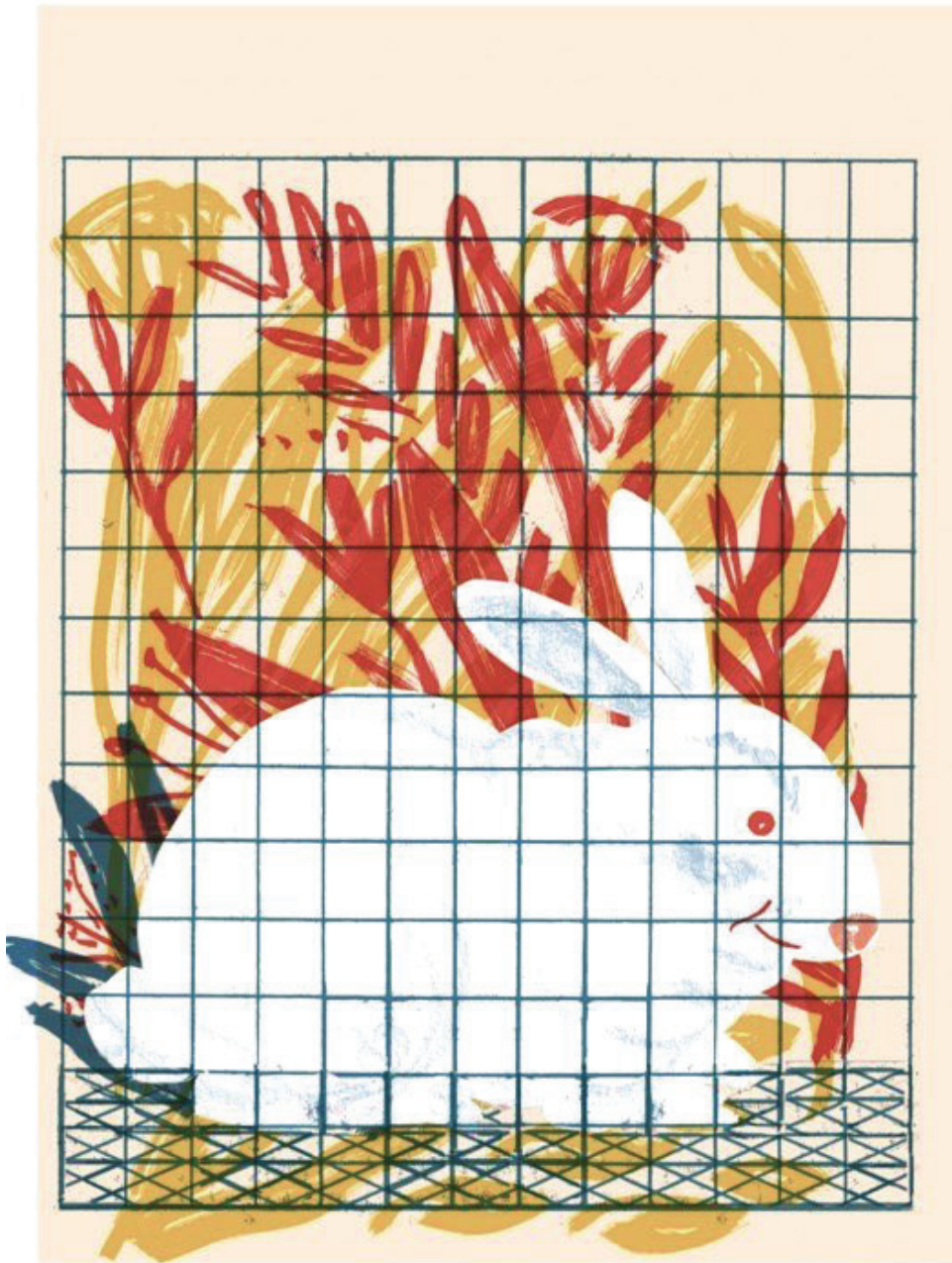
Hieronder vind je suggesties voor het maken van een luisterprentenboek over kippen:

- Verdeel de juryleden onder in twee teams.
- Het ene team tekent kakelende kippen en eieren in alle soorten en maten op ruitjes- of gekleurd papier. Vinden ze het fijn om net als de illustratrice de primaire kleuren te gebruiken? Perforeer de vellen indien nodig en steek ze in een ringmap.
- Het andere team verzint knotsgekke avonturen over één of meerdere kippen. Je kan de taken verdelen. Vraag één jurylid om kippennamen te bedenken en de kippen kort voor te stellen. Iemand anders bedenkt waar de kippen wonen. Nog iemand anders vertelt wat ze vandaag doen. Misschien komt er iemand bijzonder op bezoek? Laat de juryleden hun verzinsels elk afzonderlijk inspreken met behulp van een dictafoon op een smartphone of tablet.
- Beluister samen alle opnames terwijl je naar de kippenprenten kijkt. Hebben de juryleden zin om hun creaties aan familie en vrienden voor te stellen?

4. VERDER LEZEN

- Björn en de wijde wereld / Delphine Perret (Davidsfonds, 2019)
 - De wolf, de eend en de muis / Mac Barnett en Jon Klassen (ill.) (Gottmer, 2018)
 - De nootjesroof: de eerste zaak / Ulf Nilsson en Gitte Spee (ill.) (Memphis Belle, 2015)
-

Bijlage 1a:

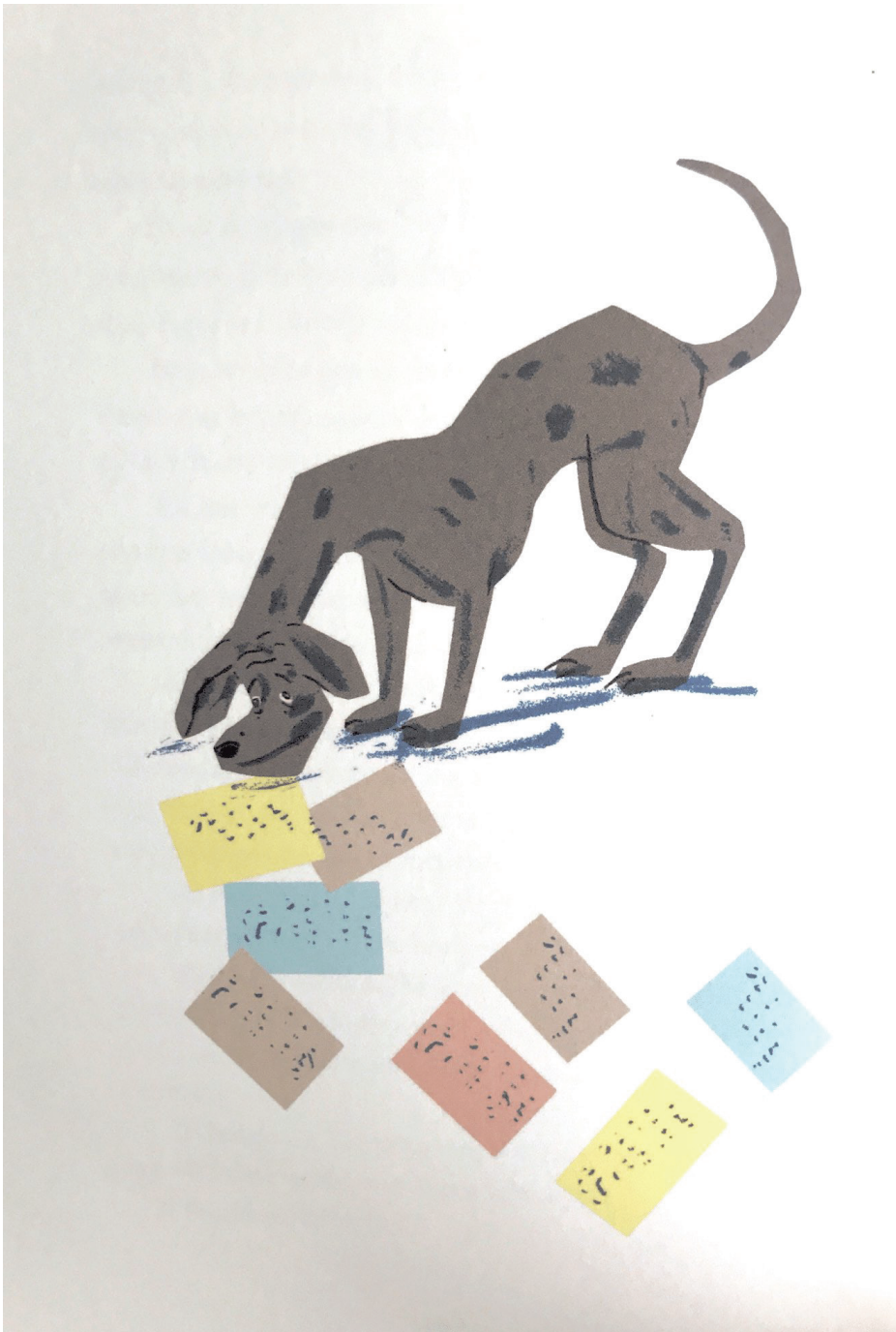
Konijn Joãozinho geportretteerd op pagina 10

Bijlage 1b:

Vissen of 'kleine rooie jongens' geportretteerd op pagina 63

Bijlage 1c:

Hond Ulysses geportretteerd op pagina 66

Bijlage 1d:

Kip Laura geportretteerd op pagina 106